

Portre

Bir Önder: Tevfik Salim Sağlam

Prof. Dr. Nusret Fişek

55 yılı aşan tıp öğrenciliği ve hekimlik yaşamından hocalarımız arasında meslek ahlakında, tıp biliminde ve uygulamalarındaki üstün başarılarıyla seçkinleşen bir çok büyük adam tanıdım. Bunların arasında Prof. Dr. Tevfik Salim Sağlam'ın özel bir yeri vardır. O sadece iyi bir hekim, iyi bir hoca değil, hekimliğin çağdaş felsefesini, toplumsal yaklaşımını benimseyen, uygulayan bir önderdi. Prof. Dr. Tevfik Salim Sağlam Üçüncü İç Hastalıklar Kliniği Direktörü idi. Biz klinik sınıflarına geçtiğimizde, kürsüsü kapatılmış ve fakülteden ayrılmıştı. Ben kendisini ilk kez 1958 yılında Sağlık Bakanlığında yapılan bir Verem Savaş Danışma toplantısında tanıdım. Şimdi tartışılan konuyu hatırlamıyorum. Ben Paşaya karşı olan görüşümü oldukça sert bir biçimde açıkladım. Tartışmalar sürerken, Paşa tekrar söz aldı. Sözüne "Arkadaşım Nusret haklı" diye başladı Toplantıda Prof. Dr. Nusret Karasu'da vardı. Önce ondan bahsettiğini sandım. Sonra anladım ki, benden söz ediyor. Tevfik Sağlam benden 32 yaş büyük idi ve büyük saygı duyulan bir kişiliği vardı. Kendine kıyasla çok genç ve deneyimsiz bir hekime karşı tutumu beni çok etkilemişti. O tarihten sonra ölümüne kadar 5 yıl onunla sık sık beraber olduk. Kimi zaman görüşlerimiz çelişti, ama her zaman, bu ülkenin insanları için daha sağlıklı bir yaşam amacına ulaşmak için kendisine hizmet ettim, o da bana yardım etti.

İstanbul Verem Savaş Demeği Tevfik Sağlam'ın yaşamı üzerinde üç ciltlik bir yapıt yayınladı. Onu daha yakından tanımak isteyenler o yapıta başvurabilirler. Bu yapıt Tevfik Sağlam'ın çok çalışın, teşkilatçı, disiplinli, doğru bildiği fikirde ısrar eden ve neye mal olursa olsun, bu fikri savunan bir kişi olduğunun kanıtları ile doludur.

Tevfik Sağlam ülke çapında ününü 1. Dünya Harbinde Kafkas cephesinde, 3. Ordu Sağlık Dairesi Başkanı iken yaptı. Onbinlerce er ve subay, yüz hakim ve bir ordu komutanının yaşamını sona erdiren tifüs salgını onun bilgisi, üstün çalışması, teşkilatçılığı ve disiplini ile kontrol altına alınabilmiştir. Harpten sonra Gülhane Hastanesi başhekimliğine atandı. İstiklal Harbinde Anadolu'ya geçti ve Milli Savunma Bakanlığı Sağlık Dairesi Başkanlığına atandı. Bu görevde üstleri ile anlaşmazlığa düştü ve görevden ayrıldı. Harp sonuna kadar Ankara'da Sarıkuşla'daki hastanede bulaşıcı hastalıklar klinik şefi olarak çalıştı. 1923 yılında yeniden İstanbul'a, Gülhane Hastanesi Başhekimliğine atandı. 1927 yılında da rütbesi Generallığe yükseltildi. Ve yeniden Milli Savunma Bakanlığı Sağlık Dairesi Başkanlığı'na atandı. Tevfik Sağlam kısa bir süre sonra, emekliliğini istedi ve ordudan ayrıldı.

Prof. Tevfik Salim Sağlam'ın İstanbul Tıp Fakültesinde çalışmaları 1923 yılında başlar. 1926 yılında iç hastalıklar profesörü olmuştur. 1933 yılında yeniden kurulan Üniversitede kadro dışı bırakıldı. 1942 yılında yeniden Üniversiteye atandı ve 1943 yılında Üniversite Rektörü seçildi. 1952 yılın-

da yaş haddinden emekli oldu.

Paşa'nın hatırlanması gereken görevlerinden biri 1929 yılında kurulan İstanbul Odamızın ilk başkanı olmasıdır. O 1925 yılında toplanan Birinci Türk Milli Tıp Kongresinin de düzenleyicisi ve yöneticisidir.

Paşayı sevenler de vardı sevmeyenler de. Bu nedenle zor durumlarda göreve çağrılmış ve ilk fırsatta görevden uzaklaştırılmıştır. Ancak bu uzaklaştırmalar, onun sağlık alanındaki uğraşını hiç etkilememiş ve her zaman "Büyük Adam" olduğunu göstermiştir.

1927 yılında ordudan ayrılarak İstanbul'a dönen Paşa daha önce kurulan fakat geliştirilemeyen İstanbul Verem Savaş Derneğini geliştirme için sürekli çaba harcamıştır. Refik Saydam çok önemli sağlık sorunları arasında Verem savaşına yeter ağırlık verememiştir. Paşa bu açığı kapamak için çalışmış ve bu uğraşı öldüğü güne kadar sürdürmüştür. Kendisi etrafında toplanan Tevfik İsmail Nusret Karasu, Neşati Üster gibi arkadaşları ile birlikte Bakanlık yurt ölçüsünde geniş ve sistemli bir Verem Savaş Programı başlatmaya zorladı ve başardı. Türkiye Ulusal Verem Savaş Derneği onun ve arkadaşlarının çabası ile kuruldu ve gelişti. O Uluslararası Verem Savaş Örgütünün de yöneticilerinden ve bir süre bu örgütün başkanlığını da yaptı. Türkiye'de verem savaşındaki elde edilen her başarının temelinde Tevfik Sağlam vardır.

Paşa'nın saygı ile anılacak çabalarından biri de hemşirelik hizmetlerine verdiği önemdir. Bir asker hekim olmasına rağmen, bu konuda Refik Saydam gibi davranmamış ülkemizde hemşirelik mesleğinin gelişmesine çok önem vermiştir. O 1926 yılında kurulan Kızılay Hemşire Okulu'nun kurucularındandı. Türkiye'de "Ziyaretçi Hemşire" uygulamalarını ilk kez o başlattı. Paşa-Florence Nightingale Yüksek Hemşire Okulunun kurulması için teşebbüse geçenlerin de başındadır.

Paşa'nın toplumsal yaklaşımları arasında -az bilinen- bununla beraber toplum sağlığı bakımından çok önemli olan "Sağlık Eğitimi" konusuna verdiği önemdir. Günümüzde çağdaş hekimlik felsefesini benimseyen her hekim, sağlıklı bir toplum yaratmak için halkı eğitmenin en önemli önlem olduğunu bilir. 40-50 yıl önce bunun ölçülüğünü yapmak geleneklerden sınırlanacak kadar güçlü ve uzak görüşlü olmak ile olasıdır. Paşa 1950'li yıllarda UNESCO Milli Komitesine bağlı bir Sağlık Eğitimi Komisyonu kurarak, ülkemizde bu alandaki çalışmalara öncülük etti. Uluslararası Sağlık Eğitimi Birliği'nin de aktif üyelerinden.

Paşayı genç arkadaşlarımıza tanıtmak amacı ile yazdığım bu kısa yazıyı onun yetiştirdiği hocalardan biri olan Prof. Dr. Ekrem Şerif Egeli'nin onun ardından söylediği şu sözlerle bağlamak istiyorum: "Hocam, meslek hayatımızda, tıp bilim dünyasında, halkın sağlığı ile ilgili sosyal hizmetlerde yorulmak bilmez gücün, her karanlığa ışık tutan bilgin ve tecrübelerle daima seni önde gördük. Yeniyi bulup arama, ilerici ve hamleci olmada da takvim yıllarının ne kadar anlamsız kaldığının en güzel örneği sendin.

Aziz hocam! 81 yaşında dinçtin ve 81 yaşında 25 yaşındaki bir genç kadar ilerci ve bugünkü çağdaş gelişmelerin savunucusu idin"

Paşa benden önce gelen kuşağındaki hekimler arasında toplumsal yaklaşımın seçkin siması, toplum hekimliğinin önderi idi. Benden sonra gelen kuşak içinde de hekimlikte bireye değil, topluma hizmeti benimseyen pek çok arkadaşım, öğrencim var. Onların görevleri bir yandan "herkese sağlıklı yaşam" savaşı sürdürmek ve bir yandan da kendilerinin sonra gelecek kuşağı yetiştirmektir. Toplumsal dönüşüm bir kaç yılda gerçekleşemez, En az yüz yıl ister. Bu görevi kuşaktan kuşağa aktardıkça halkımıza, Refik Saydam ve arkadaşlarına ve Paşa Hocamıza karşı borcumuzu ödeyebiliriz.